

ACTUALITEITENDINER OMGEVINGSWET

DE NIEUWE OMGEVINGSWET: BETER EN VOORAL LEUKER!

MANAGEMENT SUMMARY

DE NIEUWE OMGEVINGSWET: BETER EN VOORAL LEUKER!

De Omgevingswet biedt veel kansen, maar die moet je wel benutten. Dat was een conclusie van het Actualiteitendiner Omgevingswet, op 4 november 2019. Een andere conclusie: als je die kansen grijpt dan maakt de Omgevingswet het werk waarschijnlijk niet eenvoudiger, maar wel beter en zeker leuker. Decentrale afwegingsruimte, een samenhangende aanpak, participatie en de vereiste informatievoorziening kwamen allemaal aan bod tijdens de levendige discussie in hotel New York in Rotterdam.

Het Actualiteitendiner Omgevingswet is onderdeel van de Actualiteitendiners over het DNA van de toekomstbestendige overheid. Het is een initiatief van de Blommestein Groep, in samenwerking met Centric.

UITVOERING IN SAMENHANG

Samenhang en participatie zijn twee belangrijke pijlers onder de Omgevingswet, zegt Arjan Nijenhuis, directielid en relatiemanager Omgevingswet, ministerie van BZK. Hij gebruikt liever het woord 'samenhang' dan 'integraal', want daar gaat het om bij de uitvoering van de Omgevingswet: alle belangen in samenhang afwegen. "Die samenhang vertaalt zich zowel intern als extern. Intern wil je het in je organisatie zo georganiseerd hebben dat de samenhang geborgd is. Bijvoorbeeld door te werken

met multidisciplinaire vergunningenteams. Extern wil je samenhang realiseren door nauwe samenwerking met andere bestuursorganen en met de samenleving. Voor dat laatste heb je participatie nodig." Hij noemt het voorbeeld van twee omgevingsdiensten die een startbijeenkomst organiseerden met alle betrokken organisaties in een regio, zoals de GGD, het waterschap en de veiligheidsregio. "Dat is heel belangrijk, want als je goed wilt samenwerken, dan moet je elkaar kennen."

"De wet gaat er niet vanzelf voor zorgen dat we kennis gaan delen. Daar moeten we aan werken."

JAN WILLEM STREBUS

directeur Omgevingsdienst Twente

KENNIS DELEN

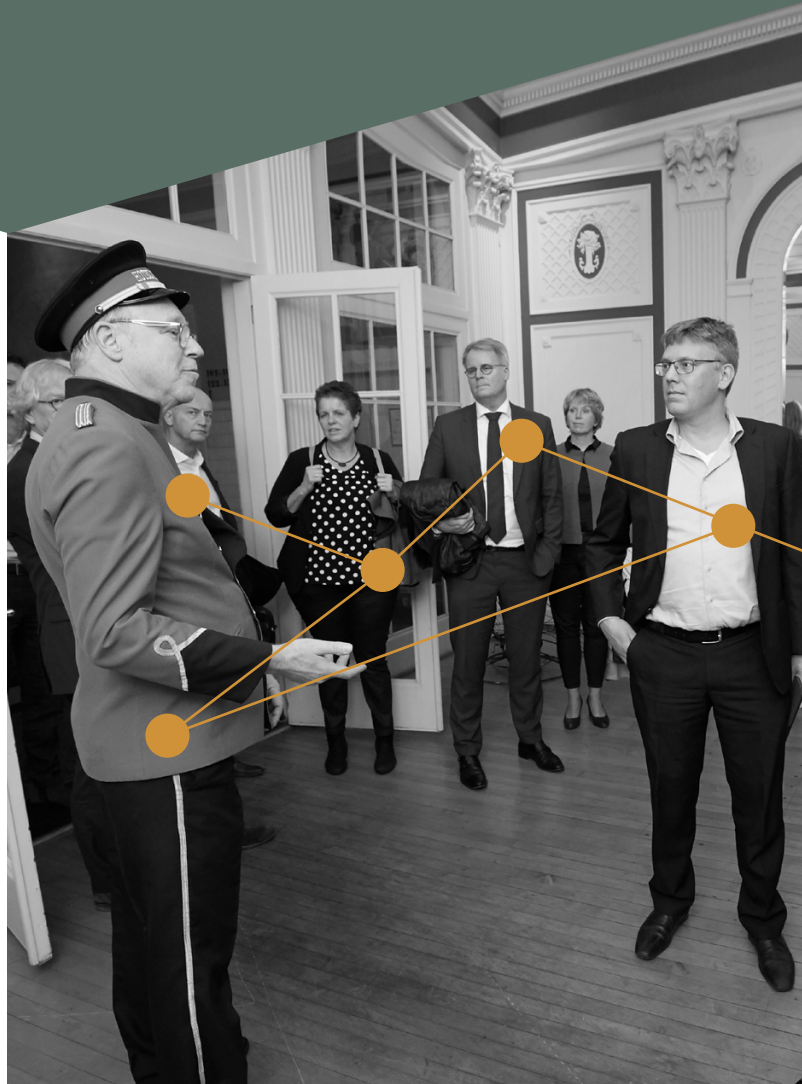
Jan Willem Strebus, directeur Omgevingsdienst Twente, onderschrijft het belang van samenwerking: "Er liggen heel complexe opgaves en die kunnen we alleen maar aangaan als we samenwerken en kennis bundelen. Er ligt wel een grote uitdaging om dit goed vorm te geven, zodat partijen echt kennis gaan delen. De wet zorgt er niet voor dat dit vanzelf gebeurt." Ligt daar een specifieke rol voor de omgevingsdiensten, vraagt debatleider Saskia Buitelaar, projectleider bij Platform31? Jan Willem Strebus denkt van wel, omdat omgevingsdiensten dichtbij het adviesproces van

gemeenten staan en contact kunnen onderhouden met de andere partijen in de regio, zoals het waterschap. Een duidelijke adviserende rol hebben de omgevingsdiensten echter niet, zo blijkt uit de discussie. Maerle Snabel, procesmanager Omgevingswet, gemeente Nijmegen: "Ik vind dat de omgevingsdiensten scherpere adviezen mogen geven. Op een vraag vanuit de gemeente wordt nu eigenlijk altijd 'ja' gezegd." Arjan Nijenhuis: "Ik vind omgevingsdiensten in het algemeen te bescheiden. Terwijl ze zoveel kennis hebben!" De regio in het borgen van de samenhang

ligt bij de gemeente, niet bij de omgevingsdienst, antwoordt Jan Willem Strebus: "De gemeente moet alle partijen aan tafel vragen. Doet ze dit niet, dan doet iedereen zijn eigen ding." Welke rol de omgevingsdienst kan nemen hangt ook af van haar opdracht, nuanceert Sandra Langezaal, hoofd Bureau Ruimte en Leefomgeving, DCMR Milieudienst Rijnmond: "Wij heten nog milieudienst en milieu is ook onze kerntaak." We kunnen als omgevingsdiensten een grotere rol pakken, dat zie ik wel. Maar hoe we die vormgeven is best lastig omdat we van de verschillende gemeenten waarvoor we werken, verschillende opdrachten krijgen."

INWONERS BETROKKEN HOUDEN

Participatie is een belangrijke pijler van de Omgevingswet, stelt Arjan Nijenhuis. De hamvraag is hoe je deze goed organiseert: "Hoe zorg je er als gemeente voor dat je inwoners blijvend betrokken houdt, zodat het niet bij één geeltjesavond blijft?" Voor een concreet plan, zoals een buurtspeeltuin, is het niet al te ingewikkeld om participatie en draagvlak te organiseren. Maar als het gaat om een grote opgave zoals het ontwikkelen van 50.000 woningen in de stad, dan is dat een stuk lastiger. Bovendien speelt het 'not in my backyard'-syndroom, vertelt Gabor Everraert, projectmanager Omgevingsvisie, Rotterdam: "Wij zijn bezig met het onderzoeken van een oeververbinding, een brug of een tunnel. Die verbinding is regionaal en landelijk van groot belang, maar het meeste verzet is lokaal waar de verbinding aan land komt. Dat maakt het een lastig traject, ook de vraag met welke groepen je als gemeente moet participeren. We hebben wel een instrument nodig om die afweging goed te kunnen maken, zoals een participatieladder."

BURGERINITIATIEVEN

Ook zonder de Omgevingswet zijn gemeenten bezig met participatie, zegt Liesbeth Grijsen, wethouder Deventer en voorzitter Themagroep Omgevingswet van de G40: "In onze gemeente komt een geluidswal, dat is een burgerinitiatief. Deze wordt door meerdere partijen betaald en gerealiseerd. Voor dit soort initiatieven hebben we de Omgevingswet niet nodig, al heeft het traject in aanloop naar de Omgevingswet ons wel geholpen om nog eens extra stil te staan bij welke partijen we willen betrekken." Dat geldt ook voor Zoeterwoude, vertelt Ton de Gans, wethouder in die gemeente: "Wij werken met omliggende gemeenten aan een visie op onze regio in 2040. Het voordeel van een kleine gemeente is dat we hiervoor echt naar onze inwoners toe kunnen. Wij hielden bijvoorbeeld gesprekken bij de sportclub." Het leverde een agenda voor een omgevingsvisie op die de Aan de Slag Trofee won. "De participatie en samenspraak met alle partijen hebben echt een positieve beweging in onze regio in gang gezet," zegt Ton de Gans.

Hoe verhoudt participatie zich tot de rol van de gemeenteraad? Saskia Luijmes, projectmanager

"We worden geconfronteerd met regels waarvan 98% al door het Rijk is ingevuld. Er blijft bar weinig afwegingsruimte voor gemeenten over."

LIESBETH GRIJSEN

wethouder Deventer en voorzitter Themagroep Omgevingswet van de G40

Omgevingswet, Arnhem, vertelt over Stad aan Zet, een programma in de gemeente waarin inwoners beslissen over hun stad: "Het komt voor dat de gemeenteraad een beslissing aanpast die met inwoners is genomen. Dat is funest voor participatie, want dan verliezen we het vertrouwen van de inwoner." Ton de Gans: "Zo hebben wij bijvoorbeeld een keer vooraf afspraken met de gemeenteraad gemaakt dat zij de uitkomsten van de kleinere participatietrajecten accepteren en budget vrijmaken voor de realisatie daarvan."

MINDER OF MEER REGELS

Gemeenten zouden met de Omgevingswet meer ruimte krijgen om hun eigen, lokale afwegingen te maken. Maar volgens Liesbeth Grijsen komt daar in de praktijk weinig van terecht: "We worden geconfronteerd met 2300 instructieregels, waarvan 98% al door het Rijk is ingevuld. En het is afwachten wat de provincie daar straks nog mee doet." Ze ziet weinig ruimte overblijven om vraagstukken echt integraal aan te pakken en noemt dat "een gemiste kans". Gemeenten hebben die ruimte wel nodig om belangrijke opgaven aan te pakken, zoals bouwen in de buurt van bedrijvigheid, benadrukt ze. Arjan Nijenhuis antwoordt dat er onder die 2300 regels zo'n 600 zijn die niet per se toegepast hoeven worden. Die regels worden de 'bruidsschat' genoemd: "Het zijn Rijksregels die wij willen overdragen aan gemeenten en waterschappen, zodat zij kunnen beslissen of ze deze toepassen of niet."

Robert Forkink, hoofdadviser Omgevingswet, Antea Groep, onderschrijft dat: "Gemeenten moeten echt heel kritisch naar die bruidsschat kijken. Ik denk dat ze

honderden regels kunnen schrappen, maar dat kost wel tijd en inspanning. Ik ben bang dat gemeenten dat niet gaan doen en alles zo overnemen, omdat ze overbezet zijn." Hij raadt gemeenten aan om anders naar hun afwegingsruimte te kijken, namelijk vanuit het standpunt dat je regels ook kunt aanscherpen. "Je kunt bijvoorbeeld strengere regels stellen aan houtstook in een wijk waar het fijnstofgehalte heel hoog is, omdat die vlakbij een snelweg ligt. Gemeenten krijgen straks meer ruimte voor dit soort maatwerk." Leendert de Bruin, raadgevend adviseur bij Heijmans en lid van de Integrale Adviescommissie Omgevingswet: "Er ligt een belangrijke taak voor bestuurders om deze ruimte voor maatwerk echt in te vullen. En hun rug recht te houden als daar weerstand tegen komt. Daar maak ik mij eerlijk gezegd wel wat zorgen over, nu we hebben gezien hoe sommige bestuurders reageerden op het boerenprotest." Arjan Nijenhuis concludeert: "Er is zeker decentrale afwegingsruimte, dat blijft een belangrijk onderdeel van de Omgevingswet. Maar gemeenten moeten die ruimte wel pakken."

DIGITAAL STELSEL OMGEVINGSWET

Een andere belangrijke pijler onder de Omgevingswet is het DSO, oftewel het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Informatievoorziening moet straks een belangrijk doel van de Omgevingswet mogelijk maken, namelijk dat alle informatie over een gebied voor alle partijen inzichtelijk is. Na een door de minister aangevraagd advies van het Bureau BIT is de aanvankelijke ambitie voor het DSO afgezwakt.

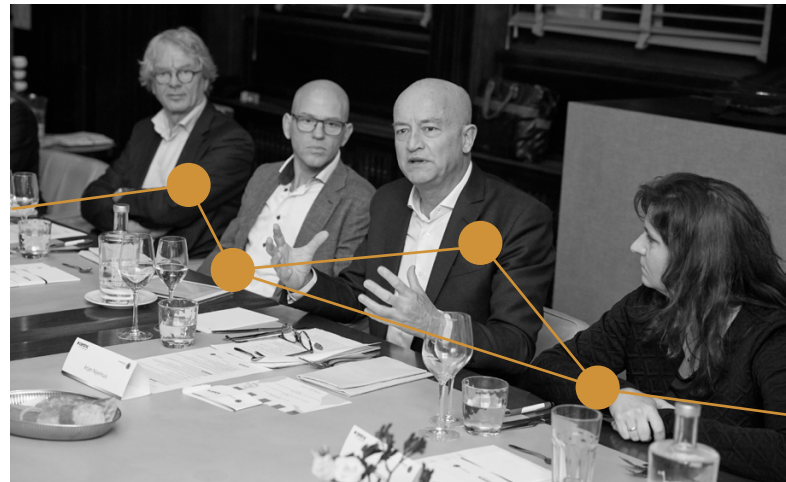
Robert Forkink: "Daar ben ik blij mee, want de ambitie was fantastisch maar onhaalbaar." Nu moet er op de dag van de inwerkingtreding van de Omgevingswet een "super uitgekledede versie" van het DSO zijn: een werkend OLO (OmgevingsLoket Online). In de jaren daarna wordt dat gefaseerd uitgebouwd.

Maerle Snabel maakt zich ondanks die vereenvoudiging wel zorgen over de informatievoorziening: "Het is niet zomaar een kwestie van nieuwe software installeren. We hebben 355 gemeenten, die moeten straks allemaal aansluiten op een werkend systeem." Ze vraagt zich af waar haar gemeente staat, "in de rij bij de softwareleverancier".

Eelco Pet, business development manager Omgevingswet bij Centric: "Het gaat er niet om waar je staat in de rij, maar welke rij je kiest. Veel gemeenten zijn dat nog aan het uitzoeken." Hij adviseert gemeenten om te kiezen: "Ga starten, dan zul je ondervinden wat je moet aanpassen en daar heb je dan nog de tijd voor."

Sander Meinders, programma manager Omgevingswet bij Centric: "En houd het traject overzichtelijk. Veel gemeenten willen het meteen groot aanpakken, met allerlei extra eisen en verschillende leveranciers. Dat maakt het nodeloos complex. Begin met de koppeling met het DSO en meer niet. De rest komt later."

Liesbeth Grijsen reageert: "We moeten ook op zoek naar standaard stekertjes. Als ik zeker weet dat we na het realiseren van het eerste deel later makkelijk kunnen aansluiten op welk ander systeem dan ook, dan vind ik een eenvoudige aanbesteding voor het eerste stuk prima. Maar dan moeten die stekertjes er wel komen, want het blijkt nu voor 355 gemeenten een enorme klus om alle systemen op elkaar aan te sluiten."

"Decentrale afwegingsruimte blijft een belangrijk onderdeel van de Omgevingswet. Maar gemeenten moeten die ruimte wel pakken."

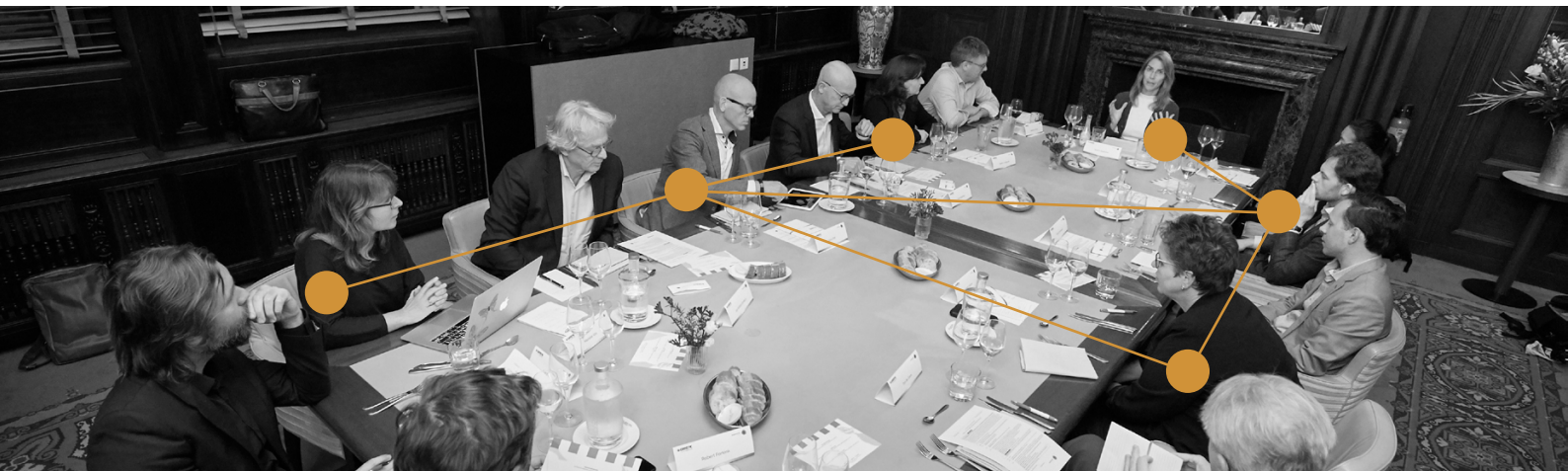

ARJAN NIJENHUIS

directielid en relatiemanager
Omgevingswet, ministerie van BZK

SCHONE DATA

Een werkende informatievoorziening voor de Omgevingswet vraagt om data van goede kwaliteit. Daar moeten gemeenten nog wel het nodige doen, zo wordt gesteld. Jan Willem Strebus: "Die kwaliteit van gegevens verschilt heel sterk per gemeente. Wij deden in 2018 een meting en toen bleek 30% van de ons aangeleverde gegevens accuraat. Daar ligt dus nog wel een flinke opgave." Gemeenten hebben dus nog het nodige te doen, maar volgens Leendert de Bruin moeten we de situatie niet "overdramatiseren": "Ik heb als bouwondernemer straks geen zorgen dat ik geen vergunning kan aanvragen omdat het systeem niet werkt. Dat zal wel gaan. Ik zou het wel heel mooi vinden als de ambitie van het DSO gerealiseerd kan worden, dat droombeeld van een integraal overzicht."

HET WORDT LEUKER!

De invoering van de Omgevingswet is niet enige grote verandering voor gemeenten. Liesbeth Grijsen zegt zich dan ook "zorgen te maken over de inspanningen die we in de uitvoering moeten doen, want dit is voor ons na de decentralisaties in het sociaal domein een volgende grote stelselwijziging". Ton de Gans signaleert hetzelfde: "Er komen heel veel opgaven naar gemeenten toe. Ik heb soms het gevoel dat de Rijksoverheid het maar over de schutting gooit, zonder de waardering die daarbij hoort."

De invoering van de Omgevingswet zal veel van medewerkers vragen. Niet alleen qua werkdruk omdat er veel gedaan moet worden om het huis op orde te krijgen, maar ook straks als de wet eenmaal van kracht is. Met name het werken in samenhang betekent veel, onder meer voor de gevraagde competenties. Gabor Everraert: "We sturen nu een planoloog de stad in voor het ontwikkelen van een visie, straks is dat misschien wel een socioloog."

"Er komen heel veel opgaven naar gemeenten toe. Ik heb soms wel het gevoel dat de Rijksoverheid het maar over de schutting gooit, zonder de waardering die daarbij hoort."

TON DE GANS

wethouder Zoeterwoude

"Ik heb als bouwondernemer straks geen zorgen dat ik geen vergunning kan aanvragen omdat het systeem niet werkt. Maar ik hoop wel dat het droombeeld van het DSO uiteindelijk wordt gerealiseerd."

LEENDERT DE BRUIN

raadgevend adviseur bij Heijmans en lid van de Integrale Adviescommissie Omgevingswet

Maerle Snabel: "Onze omgevingsvisie is voorbereid door een planoloog, maar het advies kwam van een landschapsarchitect en een milieuadviseur." Zullen de specialisaties verdwijnen? De aanwezigen denken van niet. "We zullen altijd bodemspecialisten en bouwspecialisten nodig hebben," zegt Leendert de Bruin. Maar die zullen zich wel goed moeten realiseren in welk proces ze functioneren, benadrukt Maerle Snabel. Er is waarschijnlijk een nieuwe laag in de organisatie nodig, waar de integraliteit wordt bewaakt, stelt een aantal aanwezigen.

Gabor Everraert: "Wij hebben bij de ontwikkeling van onze omgevingsvisie gemerkt dat een krachtige sectorale indeling van je organisatie goed werkt, mits er een orgaan boven hangt die de integraliteit bewaakt. Daarvoor heb je een aantal sleutelspelers nodig, met vaardigheden die we in de organisatie nu nog niet hebben."

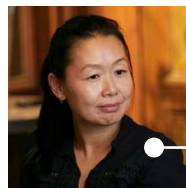
SINTERKLAAS

"De Omgevingswet is zoals Sinterklaas: je moet er wel een beetje in geloven," zegt Robert Forkink. Hij citeert uit zijn [nieuwe blog](#): "Met de juiste mindset is het een feestje om je op te verheugen." Het nieuwe stelsel heeft veel te bieden, stelt hij, maar je moet het wel willen zien. Bijvoorbeeld dat het werk van alle betrokken specialisten leuker wordt. "Het wordt veel leuker als je vanuit je vakdiscipline kunt samenwerken en daar waardering voor krijgt, in plaats van dat je een 'ja' of 'nee' stempeltje zet op een aanvraag en deze doorstuurt naar de volgende schakel in het proces.

Eenvoudiger zal de Omgevingswet het werk niet maken, ondanks de slogan van het ministerie. Maar het wordt waarschijnlijk wel beter en leuker." Maerle Snabel herkent dat: "Mensen vinden het fijn als ze aan de voorkant van een traject al kunnen meedenken. Nu voelen ze zich soms een hindermacht die achteraf initiatieven blokkeert." Ook voor de omgevingsdiensten

wordt het werk leuker, denkt Sandra Langezaal: "We zeggen nu vooral wat wel en niet mag. Straks kunnen we op basis van de omgevingsvisie en -plan gemeenten adviseren wat past bij hun doelstellingen. Het zal het werk voor onze medewerkers ingewikkelder, maar ook interessanter maken."

"Onze specialisten vinden het fijn als ze aan de voorkant van een traject al kunnen meedenken. Nu voelen ze zich soms een hindermacht."

MAERLE SNABEL

procesmanager Omgevingswet
gemeente Nijmegen

"Omgevingswet:
je moet er wel een beetje
in geloven."

ORGANISATIE:

BLOMMESTEIN
GROEP

centric
connect.engage.succeed.